

„קדיש“ לא יאמרו...

עם המשורר חיים לוסקי – אישם בטיביר

פרק זכרונות מאת י. אחינר

הס'אב העמירה החורשה לידה והאגם הן קטן בית הסדרש התלה בין הסצרים... לאחר רגע של שהיקה היסוב, סיים חיים: „ומבלי שישים משתדבב לתוך העי רובם המגנינות הוא ישוב הוא: כיא

אותו ערב נדדה שנתם של רבים מהפני עלים במחנה מספר „010“, כי האוויר נצי ריף היה מחניק והיתושים ירדו לחייהם יותר מאשר בלילות הקודמים. המנהג היה תה כה נהוצה, כל אבר היה שבלול ורצון מצמי היום. ולמחרת, עם שחר, לא היה

חיים לוסקי

מפלט מהצלצול המכשיר יופיעבודה הדט, שרבי, ארוך. ילקראתו היה כל אחד צריך להיות מוכן ודריץ, האנשים התחמכו על יושבותיהם. בחוסריאונים, בלי יכולת להי רדם וכלי יכולת לקום ודפחע... לדי חיים, „לא אוכל לסבול עוד... בוא נצא מכאן... בצריף קיבלו רישון לשאוף נשט אוויר... נצא גם אנחנו“.

שכבנו לא הרחק מהגדר של חוטיהבר זל, האוויר היה הם וכבד, אך האדמה היתה לחה וקריחה. חיים פקה עניו ונעץ מבטו בשמים השחורים, הזרועים כוכבים נוצצים באור בהיר ומהבהב, „אין להשוות את אר רם של כוכבי סיביר לאותם הכוכבים בשמי אירופה שאני רגילים בהם“, אמר חיים, ומיד הוסיף: „ואולי זה רק מפני שהלי לות פה שחורים יותר“.

לאחר שעה קלה התחיל מדקדקם ברגש ובלהט, שירים וקטעי חרוזים, קצת רוסית, קצת גרמנית, ומיד עבר לעברית, שתקפה לא וכולתי להפסיקו בשאלות, בין כך לא הית שומע, לא היה מבודן בן.

היה גם חרוזים מוכרים לי, היה שירי הובסקה היה שניאור, היו גם חרוזים בלתי ידועים – בודאי משירי עצמו... אולם סדי פעם חזר והוסיף – ביאליק, ביאליק...“

חיים שתק – והדבר, מגובה הרקיע צלל כוכב נוצץ ושקע בתהום הלילה – זוכה ליד הגדר, לדינו, שמעתי לחשו של חיים: „כוכב צלל... נשמת אדם... אולי יהודי, משורר...“

אלפי לילות הלפנו מאותו לילה, הצי יד כל שנים, לספק אם הייתי נזכר בו באותו לילה, ומושכו מתהום נשיוה, אלמלא – הלוח,

שלהי תמוה, בין המצרים, כיא תמוה תרצה, יום מותר של ח.ג, ביאליק, רבות כתבו ודיברו במלאות עיורים יתי מש שנה למותו,

מעריצו בסיביר הרחוקה לא ידע על יום מותו, אך באותו ערב, כשיצאה נשמת הייבי נחמן, זכר אותו ומלמל בדביקות את שיר ליו – חיים ל.

...כאשר לקחו מאתנו את השעונים, אמר רד לנו בניחותא: „אין המאושר מונה את השעות“, פתגם רוסי ישן הוא, „ואתם – הויספו ואמרו לנו – הלא מאושרים אתם, אין לכם דאגות, הלינה מובטחת, אף הופי קלי שומרים על בית-מלונכם; האכילה – הסותרים הממונים על האספקה צריכים לי הזמינה, וגם את הבגדים נוהגים לכם כן המחסן הגם, אין כסף...“

ישלקו את השעונים – לא מיהרו לי וי. ירם.

ובאמת, הם, השעונים, היו מיותרים גם במחנה-העבודה, כי יעודו של הכלוא במה זה הוא לעבוד ולא לספור את השעות, יחר על כן: כיון שיש רק תאריך אחד בן היר הכלוא, החשוב באמת, התאריך שבו הוא צריך לצאת מתחנה, ותאריך זה עתיד לבוא רק לאחר הרבה שנים, וגם רישום הוא, יותר דיוק, על טבלה קטנה ליד מיטתו של כל אחד מהכלואים, – הרי גם לזה הוא דבר שבמותרות, לזה רק מטיה את הדעת ומעלה מחשבות נוגות, העלויות בסופו של השבון להוריד את פרי יון העבודה...“

בשעה של בדיחות-לוח, שהיתה שורה על חיים לוסקי דווקא כשכסביב היו נשמעות אהות יקלדות, מחוך עבודה קשה ויאוש, – היה מלמד זכות על „הסדרים הנוכחיים“ של בית-הסוהר והמחנה, ואם תמצי לוי מר, שאין כאן שוויון וצדק – רד לסוף דעתם של הנאשטאלסטורי (ההנהגה המיני הלה) ותלמד ינה הכל רק לטובתנו, וכי מתאר אתה לך, כמה צרות היתה גורמת מציאות לוחות-זמן בתנאים שלנו? היו כן פשפשים בלוחות; היום בבית חוג, למחרת יומא דפגרא, טריצא, פראבוסלביה, רמזן מוסלמי, שהי פתי ואף הבודהאים וכני דת קונפוציוס היו נטפלים בדרישות: הם גם לנו, לזה! ואילו כך – כולם שווים, הכולק אור – פעמון לעבודה, ומערוי יום – לישון, ברור הכולאג (הנהלת המח' נוה) יום יום!“

אך כמחר לבו היה חיים משתוקק בכל זאת – מזמן לזמן – לקבוע בדיוק האפי שרי את החדש – העברי – ואת היום כחודש, ומיד היה גוער בעצמו: „למה לי חיטוט זה? יכלוכני ליום הולדתי? ישלחו מתנות ליום חתונתי? ואילו קדיש לייאר צייט – הן לא יקראוהו על קבר...“ והי סוף מניה וביה מדברי השירה של היינה: „לא יאמרו קדיש, לא יקראו אזכרה...“

כשהגיעו ימי החום הגדולים, היה חיים זורק את חולצתו ושוחף את גופו, בדקות המנוחה, שהיו ניתנות לאחר, כל כמה שן עות של עבודה מפרכת, הנה משמרע לצד חבריו העובדים הסבלים והושף את החוה אל השמש: „אתה רואה את היון החוג? היתה רומז כלפי הזקיף העומד על גבינו כשרובתו הכבד מעיק עליו – הוא מקנא בנו בגלל שעת הארבעה הקלה שניתנת לנו, אתה אילו יכלו היו מסתירים מאתנו את השמש...“

חיים אהב מאד את השמש, את ארצות השמש, והן זו אותה השמש, הזורחת גם שם... היה אומר,

פחאום ירד ענן כבד על פניו, „שמש, חום“ – רטן כדרכו, „הלא זוהי תקופת תמוז!“ – הפליט בתמיהה, כאדם הנזכר במשהו, ופול בעינו כלפי מעלה, כרוצה למצוא אישור לדבריו לפי מצבה של ה שמש, „תמוז?“ – אמרתי – „אולי כבר יורתי, שלהי תמוז, אב?“

חיים נענע בראשו, ומיד הפליג למר הקים: „אב אתה אומר? טשנכנס אב – יורדת התוגה לעיירת, עיירתנו – כמה את רחוקה... (הוא הזכיר את שם עיירת מולי דתה ובצליל השם הסלאווי נשמעה נעימת חיבה חרישית, חד של ליסוסים רחוקים), למה אינני יכול להינתק משלשלת זכרך נותי המזנקת מיד בלבי כשאני אומר: מני